

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman

Rzeszów

01.09.2022r.

**Zakład Językoznawstwa Stosowanego i Kognitywnego
Instytut Neofilologii, Kolegium Nauk Humanistycznych
Uniwersytet Rzeszowski**

Recenzja rozprawy doktorskiej

pt. „Funkcja diagnostyczna i kontrolna technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie zdalnego nauczania języka angielskiego”.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska, której autorem jest Pan mgr Łukasz Gabarkiewicz została przygotowana w języku polskim pod kierunkiem Pani dr hab. Zofii Pomirskiej. Omawia tematykę określoną w tytule dysertacji. Układ pracy obejmuje zagadnienia konieczne do rozwiązania przyjętej problematyki. Struktura pracy jest logicznie uporządkowana i przemyślana. Na rozprawę składają się wstęp, cztery zasadnicze rozdziały i zakończenie. W pracy umieszczono także bibliografię, w skład której wchodzi jedynie 55 źródeł, w tym 7 prac/źródeł elektronicznych. W rozprawie znajdują się również spis treści, streszczenia w językach polskim i angielskim umieszczone na początku pracy, oraz spisy tabel, rysunków i wykresów pojawiających się w rozprawie. W aneksie umieszczone zostały dwa załączniki, tj. nr 1: Kwestionariusz ankiety oraz nr 2: Test kompetencji z języka angielskiego dla klasy piątej szkoły podstawowej.

Praca liczy łącznie 145 stron, z czego zasadnicze treści umieszczone są na 120 stronach tekstu (wraz z wykresami, tabelami i rysunkami), co wydaje się być nieco skromna objętością. Streszczenia zamieszczone na początku rozprawy (po spisie treści) skrótowo charakteryzują zakres i tematykę przedłożonej do recenzji rozprawy.

Wstęp do rozprawy przedstawia zarys jej celów i problemów badawczych, które dotyczą zdalnego kształcenia z wykorzystaniem narzędzi TIK; badanie przeprowadzone zostało w okresie nauczania zdalnego podczas pandemii COVID-19. Doktorant zwięźle przedstawia także strukturę dysertacji.

Rozdział pierwszy pt. *Nauczanie języka angielskiego w polskim systemie edukacji* omawia pokrótce tytułowe zagadnienia. Autor w zarysie przedstawia nauczanie języka

angielskiego oraz cele kształcenia na różnych etapach edukacyjnych i poziomach rozwoju. Jest to niestety lista punktów ze stosownego rozporządzenia bez analizy czy krytycznego podejścia Autora rozprawy, jednakże nie pozwala na to fakt, że te zapisy obowiązują w omawianych typach szkół. W kolejnym podrozdziale 1.2 zaprezentowano uwarunkowania nauczania języka angielskiego w edukacji formalnej. Szczególną uwagę Autor poświęca nauczaniu dzieci co jest uzasadnione dalszymi badaniami przeprowadzonymi w tej grupie wiekowej. Kolejno przedstawiony jest przegląd najczęściej stosowanych metod nauczania języka angielskiego i po raz kolejny uzasadnione jest skoncentrowanie się na opisie metod odpowiednich do nauczania dzieci. Opis jest bardzo skrótowy i zwięzły. Jednak niewystarczającą uwagę poświęcono konieczności rozwijania kompetencji komunikacyjnej, która jest całkowicie pominięta. Następnie omawiane są kwestie testów i ich znaczenia w kształceniu językowym. Pokrótce podano ich definicję i rodzaje a uwaga skupiona jest na wybranych typach odpowiednich w nauce dzieci. Diagnostyczna i kontrolna rola testów jest omówiona w podrozdziale 1.3.2; test diagnostyczny jest dosyć obszernie opisany z podaniem jego cech i założeń.

Rozdział drugi nazwany *Zdalne nauczanie i jego implikacje dla rozwijania umiejętności językowych uczniów* zgodnie z tytułem podejmuje problematykę nauczania zdalnego. Autor zwięźle przedstawia zasady e-learningu na podstawie aktualnej literatury przedmiotu oraz role TIK w nauczaniu zdalnym języka obcego. Literatura mogłaby być uzupełniona o wiele pozycji, chociażby Turula, A. (2018) *E-learning akademicki. Perspektywa humanistyczna*; Krajka, J. (2012). *The Language Teacher in the Digital Age – Towards a Systematic Approach to Digital Teacher Development*, i inne. Warto jednak podkreślić, że Autor odnosi się do najnowszych badań z okresu pandemii, co jest bardzo wartościowe w kontekście odbywającej się wówczas nauki zdalnej. Dużym plusem jest także wskazanie na trudności związane z zastosowaniem TIK w kształceniu zdalnym w latach 2020-2021 w systemie kształcenia formalnego podczas trwania obostrzeń pandemicznych. W świetle powyższych uwag wątpliwym jest stwierdzenie (str 51), w którym Autor mówi, iż „Teraz jednak można wyraźnie dostrzec, że edukacja zdalna może skutecznie zastępować edukację stacjonarną”. Co do skuteczności oraz wymiennie porównywalnych wyników kształcenia Autorka recenzji ma pewne wątpliwości, chyba że mowa tu jedynie o skuteczności zastąpienia jednej formy kształcenia inną. Natomiast prawdą jest, i w pełni podzielam tę opinię, iż „to może być początek głębszych zmian w kształceniu - na rzecz przyspieszenia wzrostu udziału edukacji

zdalnej”. Mgr Gabarkiewicz prezentuje skrótowo platformy i aplikacje stosowane w procesie kształcenia językowego online a jego efektywność jest analizowana w kolejnym podrozdziale. Opis ten oparty jest o wyniki najnowszych badań prowadzonych także w trakcie pandemii. Jak zauważa sam Autor wyniki te nie są w pełni miarodajne, ale mogą nakreślać pewne tendencje. Wymienione zostały korzyści płynące z prowadzenia lekcji online. Jednak cytowane wyniki badań efektywności nauki wskazują na wyższą skuteczność edukacji stacjonarnej w porównaniu z nauką zdalną. Podobnie łatwo kwestionować oceny wykończonych prac (uzyskane w testach lub zadanych pracach), gdyż nie można wykluczyć udziału i pomocy osób postronnych (starsze rodzeństwo, rodzice, koleżanki i koledzy, itp.). Przedstawiając najczęściej stosowane formy pracy na lekcjach online Doktorant słusznie konkluduje (str. 63), iż „zdalna nauka języka angielskiego będzie bardziej efektywna, gdy nauczyciel uwzględni wszystkie przesłanki do właściwego zorganizowania procesu dydaktycznego”, wskazując także na zasadniczą rolę motywacji ucznia do nauki. Można ją wspomagać poprzez stosowanie (str. 63) „różnych, atrakcyjnych dla uczniów form i metod pracy” z wykorzystaniem TIK. Takiej optymalizacji zdalnego kształcenia językowego poświęcony jest ostatni podrozdział. W podsumowaniu Autor stwierdza (str. 68), że „diagnostyczna i kontrolna rola technologii informacyjno-komunikacyjnych służy nauczycielowi do oceny poziomu znajomości języka przed rozpoczęciem nauki oraz do bieżącej kontroli jego postępów w nauce w formie kształcenia na odległość”. Czytelnik odczuwa niedosyt, gdyż te kwestie zostały omówione dosyć pobieżnie w stosownym podrozdziale rozprawy. Stwierdzenie następne, tj.: „mnogość form i narzędzi pozwala na realizację zadań związanych z ocenianiem, ale także z diagnozą i kontrolą wyników nauczania” jest także bardzo ogólne i niewystarczająco precyzyjne.

Rozdział trzeci rozprawy stanowi opis metodologii przeprowadzonych badań i zajmuje zaledwie 6 stron. Według Autorki recenzji powinien być on połączony z obecnym rozdziałem czwartym, który w świetle tychże badań opisuje i analizuje funkcje TIK w nauczaniu zdalnym.

Przedmiot i cel badań został przedstawiony przekonująco, wyróżniono jeden główny oraz sześć szczegółowych problemów badawczych formułując przy tym jedną hipotezę główną i sześć szczegółowych, które będą poddane weryfikacji. Wszystkie zostały sformułowane klarownie. Doktorant prezentuje także metody, techniki i narzędzia stosowane w zaplanowanym badaniu, jego organizację i przebieg.

Rozdział czwarty stanowi zasadniczą część badawczą, tzn. opis badania własnego przeprowadzonego według zaplanowanej w rozdziale trzecim metodologii oraz analizę jego wyników. Rozpoczyna się od prezentacji grupy badawczej poddanej ankiecie i dziwi różnorodność wieku badanych ponieważ badanie w dalszej części - tj. testy, skierowane są tylko do uczniów klasy 5 szkoły podstawowej. Proszę o wyśnienie i uzasadnienie takiego doboru grupy.

Autor przeanalizował odpowiedzi udzielone na postawione w kwestionariuszu pytania dotyczące stosowania formy pracy zdalnej, urządzeń do tego wykorzystywanych i narzędzi informacyjno-komunikacyjnych oraz metod pracy. Uczniowie wypowiedzieli się także w kwestii ilości czasu poświęcanego na naukę, w tym samodzielnie. Warto zauważyć, że respondenci nie mają przeważającej i sprecyzowanej opinii na temat tego czy lubią się uczyć zdalnie, natomiast bardzo atrakcyjna jest opcja możliwości pozostania w domu podczas nauki zdalnej oraz stosowanie nowoczesnych technologii. Co ciekawe, pozostanie w domu a kolejno stosowanie nowoczesnych technologii są opcjami, które także uczniowie uznali za najmniej atrakcyjne w nauce na odległość. Większość ankietowanych (65%) jest zdania, że nauka zdalna nie jest tak efektywna jak stacjonarna. W nauce online uczniom brakuje zdecydowanie kontaktu z rówieśnikami oraz z nauczycielem. Respondenci wskazali ponadto formy pracy, których chcieliby częściej używać w pracy zdalnej. Swoje umiejętności w zakresie stosowania

i posługiwania się narzędziami TIK uczniowie oceniają głównie jako bardzo dobre i dobre.

Doktorant dokonuje w dalszej części rozdziału analizy dwóch testów przeprowadzonych z dwoma grupami uczniów klasy piątej szkoły podstawowej. Niestety, grupy nie zostały szczegółowo zaprezentowane. Po przeprowadzeniu pierwszego testu, którego wyniki były porównywalne dla obu grup, Autor proponuje rekomendacje mające na celu poprawę stanu wiedzy i umiejętności językowych uczniów. Po przeprowadzeniu nauczania odpowiednio zdalnego i stacjonarnego uczniowie napisali kolejny test a wyniki były dla grupy kształconej zdalnie podobne jak w teście nr 1. W grupie kontrolnej „nie zanotowano wyraźnego wzrostu kompetencji językowych” (str. 119). Dokonując analizy porównawczej Autor rozprawy stwierdza (str. 121), iż „w większości przypadków nastąpiła poprawa wyników testu po okresie nauki zdalnej, jednakże u niektórych uczniów wyniki się nie zmieniły lub nastąpił spadek wiadomości”. Autor wnioskuje, że nauka zdalna ma wpływ na wpływ na motywację a często także „prowadzi do spadku efektywności uczenia się języka angielskiego” (str. 121).

Wyniki nie poprawiły się, natomiast w drugiej grupie po okresie nauki stacjonarnej wyniki drugiego testu były takie same lub lepsze. Świadczy to zatem o skuteczności uzupełniania braków kompetencji językowej w formie stacjonarnej. Wysłane przez Doktoranta wnioski są słuszne lecz niezbyt wiążące, z uwagi na fakt niewielkiej liczebności grupy badawczej.

Zakończenie pracy jest zwięzłe, zawiera wnioski które mgr Gabarkiewicz wysnuł w trakcie analiz wyników przeprowadzonego badania, a walor poznawczy treści pracy podnoszą wnioski końcowe weryfikujące zakładane początkowo hipotezy badawcze. Jak wcześniej wspomniałam, wnioski są wykazane na podstawie wyników przeprowadzonych badań i ich szczegółowej analizy. Główną konstatacją wydaje się być brak większej efektywności nauki zdalnej w porównaniu z kształceniem stacjonarnym oraz obniżony poziom motywacji do nauki podczas pracy online. Brak bezpośredniego kontaktu z nauczycielem także negatywnie wpływa na wyniki osiągnięte przez uczniów. Takie wnioski pozwoliły Doktorantowi na zaproponowanie szeregu rekomendacji. Jak sam słusznie stwierdza Autor, tak nieliczna grupa badawcza i analiza wyników jej osiągnięć nie mogą stanowić podstaw dla daleko idących uogólnień, jednak pozwalają na zaobserwowanie pewnych tendencji, które wymagają szerszego badania oraz dalszej weryfikacji.

Mimo skromnej objętości i stosunkowo ubogiej bibliografii rozprawa realizuje swoje założenia badawcze. Od strony technicznej i edytorskiej praca sporządzona jest z dużą dbałością i starannością; forma językowa nie budzi zastrzeżeń. Rozprawa napisana jest dobrą polszczyzną i właściwy jest także styl wypowiedzi. Nieliczne, pojedyncze uchybienia językowe czy stylistyczne (np. pozostawienie 'i' na końcu linii na str. 5, 10, 74; brak justowania Summary str. 5-6; brak odniesienia do źródła Kuligowska na str. 64; i inne) nie wpływają na ogólny pozytywny odbiór przedstawionej do recenzji rozprawy.

Rozprawa nie jest zbyt obszerna ale zwięzłe przedstawienie najważniejszych zagadnień teoretycznych oraz wyników przeprowadzonych badań i analiz pozwala na jej ogólny pozytywny odbiór i ocenę. Bibliografia wykorzystana w trakcie pisania dysertacji jest stosunkowo skromna, ale jest wystarczająca do rozwinięcia kluczowych kwestii analizowanych w poszczególnych jej częściach oraz do realizacji zakładanych celów. Stwierdzam, iż przedstawiona rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim określone w stosownych przepisach i wnioskuję o dopuszczenie Pana mgra Łukasza Gabarkiewicza do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

*dr hab prof UR Agnieszka
Ulsowa*